

**SABAHATTİN EYUBOĞLU'NUN
MODERN TÜRK ŞİİRİ ÜZERİNE BAZI DİKKATLERİ**

Dr. A. Fikret KILIÇ*

ÖZET

Sabahattin Eyuboğlu Cumhuriyet'ten sonra kültür sanat ve edebiyat alanlarında düşüncelerini ifade etmeye çalışan yazarlarımızdan biridir.

Biz, bu makalede, Eyuboğlu'nun Tanzimat'tan sonra batıya yönelen, "Batı Tesirinde Türk Şiiri" "Yenileşme Devri Türk Şiiri" veya "Modern Türk Şiiri" söz grupları ile tanımlanan şiirimize dair görüşlerini tespit etmeye çalıştık.

Yazar, konu ile ilgili görüşlerinin daha iyi anlaşılması için, cazibe merkezi olarak kabul edilen ve örnek alınan Avrupa edebiyatını, daha doğrusu Fransız edebiyatını yaratan temel gücü hatırlatma ihtiyacını duyar. Bu temel gücün akılcı dünya görüşü olduğunu belirtir. Eyuboğlu'na göre Avrupa, özellikle Rönesans'tan sonra hayata insana ve tabiata bu dünya görüşünün etkisiyle bakmış; tasvir ve tahlil çalışmıştır. Sanat ve edebiyat tarihinde ortaya çıkan akımlar "realite"nin yeni bir perdesini açmış, ona yeni bir boyut kazandırmıştır.

Batı tesirinde gelişen modern Türk şiiri de yukarıda sözü edilen temel güçten hareketle Türk realitesinin aynası olma yoluna girer; ümmet anlayışından millet olma bilincine ulaşmayı amaç edinir; alışılmış kayıt ve kurallardan sıyrılarak yeni bir biçim ve içeriğe kapılarını açmaya çalışır; insanın ve yaşanan hayatın gerçekliğine yönelir; halkın kültür ve sanat değerlerini, kıymet hükümlerini yeni bir duyuş ve düşünüşle ifade etmeye başlar. hepsinden önemlisi tabiatın içine girer, yaşama sevincini uyandırır ve besler.

Sabahattin Eyuboğlu, Cumhuriyet'ten sonra kültür sanat ve edebiyat alanlarında düşüncelerini ifade etmeye çalışan yazarlarımızdan biridir. 1930'lardan başlayan ve ölünceye kadar(1973) devam eden yazı hayatında durmadan dinlenmeden çalışmış; ders vermiş, yazı yazmış, çeviri yapmış, belgesel filmler hazırlamış, fotoğraf çekmiş, geziler düzenlemiş, kendisi ve çevresi için yaratıcılık yolları açmaya uğraşmıştır. Düşüncesi çok yönlü, etkinliği çok çeşitli olmuştur. Bu

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü

ylızden ona niteliklerinin tümünü kapsayan bir ad bulmak zordur. Azra Erhat'ın da işaret ettiği gibi Sabahattin Eyuboğlu'nu "Aydın, yazar, düşünür, çevirmen, eleştirmen, eğitimci, öğretmen... daha birçok ad ve sıfatlarla" anmak mümkündür.¹ Ancak, onu bir sanat ve edebiyat eleştirmeni olarak görmek ve anlamak daha doğrudur.

Eyuboğlu, sanat ve edebiyatla ilgili yazılarında Türk edebiyatını gelenekten çağdaşlığa uzanan süreçte değerlendirir; eski edebiyatımızın kaynaklarıyla Cumhuriyet sonrası edebiyatımız arasındaki bağları kurmaya çalışır.² Tanzimat'tan sonra Türk aydınının batıya bakışını gözden geçirir, Türk halkını sanatıyla, kültürel ve toplumsal sorunlarıyla ele alır; özellikle halk kültür ve sanatının kaynaklarını araştırır. Batı kültürünü millî bilincin penceresinden yorumlamayarak,³ "doğu" ile "batı", "gelenek" ile "yenilik" arasında bir sentez meydana getirmeyi dener.⁴ Tanzimat'la birlikte Avrupa yoluna giren edebiyatımızın, şiirimizin gerek öz, gerekse yapı bakımından birtakım niteliklere sahip olması gerektiğini ileri sürer.

Yazarın, Türk şiirinin yapısı ile ilgili dikkatlerini bir başka çalışmamızda değerlendirmek üzere, bu yazımızda modern Türk şiirinin özüne dair düşüncelerini belirtmeye çalışacağız. Ancak bu düşüncelerin daha iyi anlaşılabilmesi için, onun Fransız edebiyatının düşünce temellerine ait bazı tespitlerini aktarmamızın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Eyuboğlu'na göre batı dünyasında realizm, her devirde, her eserde "hazır ve nazır" olan bir anlayış, bir düşünce sistemidir. Fakat, Fransız düşüncesinin ve edebiyatının dünya hayatına yönelmesi; realist olmağa başlaması ancak Rönesans'la gerçekleşir. Rönesans'ta düşünce hayatı "yalancı dünya"nın nasıl bir şey olduğunu merak ederek kiliseden, manastırdan dışarı çıkar. Avrupalılar, yer yüzünde manevî nimetler kadar lezzetli maddî nimetlerin de var olduğunu fark ederler.

Bu değişimle, Fransız düşüncesi dinden "tecrit" edilmiş bir felsefe ile beslenir. Avrupa'da ilim, fikir ve sanat dine karşı olmamakla beraber dinin dışında "tekevvün" etmeye başlar. Bu tekevvün Rönesans hareketlerinin esası, 16. asır Fransız edebiyatının da genel karakteri olur. İşte din ile düşünce hayatının birbirinden ayrılmasından doğan Fransız realizmi, bütün bir düşünce sistemi olarak 17, 18, 19. asırlarda değişik boyutlarda gelişmesine devam etmiştir.

Rabelais ve Montaigne ile düşüncenin dünya hayatına çevrilmesinden sonra,

¹ Azra Erhat, "Önsöz", Sabahattin Eyuboğlu, *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler* (hızl., Azra Erhat), Cem Yay., İst.1997. s. 5

² Şükran Kurdakul, *Şair ve Yazarlar Sözlüğü*, Ank. 1999, s. 287

³ Adnan Binyazar, "Cumhuriyet Döneminde Eleştiri-Deneme", *Türk Dili*, (Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Dili ve Yazını Özel Sayısı), S. 266, Kasım 1973, s. 142

⁴ Ahmet Oktay, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı*, Ank. 1993, s. 696-697

Fransız edebiyatı insan realitesini keşfeder. 17. asır klâsiklerinin esas konusu insan olur. 18. asır sanatkârları insan realitesini bırakarak, fizikî realitenin keşfine çıkarlar. Rousseau ile insan, bir birey olarak bağımsızlığını ve yeryüzüne hakimiyetini ilân eder. Chateaubriand realiteden kurtulmak istedikçe daha fazla realist olur. Balzac, kendisine ulaşan realist anlayışa iki önemli unsuru kazandırır. Bunlardan biri insanlık komedyasıdır; İlahî Komedyanın benzerini yeni dünyada yaratır. Cennet ve cehennemi yeryüzünde tasvir eder. Diğeri de günlük ve "mutavassıt" insan hayatıdır; Balzac, günlük hayatı eti kemiği ile en ince ayrıntısı ile tasvire çalışır. Naturalizm, realitenin tasvirini ilmi esaslara bağlayacak kadar ileri gider. Zola, edebiyatı bir "teşrih" masasına benzetir, romanı bir deney aracı yapmak ister. Sembolistler de esyayı yalnız ruhtaki eşleriyle, sembollerle görmek isterler. Hem akli hem realiteyi yenmek isteyen bu idealizm hamlesi Fransız realizmine yeni bir boyut kazandırır, yeni bir cephe ilâve eder; hayal, realitenin yeni bir köşesini; "tahtetşuur" âlemini keşfeder.

Kısaca Fransız edebiyatı dört asırdan beri realizmi, müspet realite görüşünü genişletmek derinleştirmek ve zenginleştirmekten başka bir şey yapmamıştır. Her akım realiteye yeni bir boyut ilave etmiş, her tepki realitenin bir perdesini açmış, idealist sayılan akımlar bile diğerkleri kadar, realist eğilimler göstermişlerdir.

Eyuboğlu, bu dikkatle Türk edebiyatına bakar; eski edebiyatımızın idealist olduğunu, yeryüzündeki hayatla ilgisinin bulunmadığını belirtir. Tanzimat'tan sonra Avrupa'ya yüzünü çeviren, özellikle Fransız edebiyat akımlarından beslenmeye çalışan ve "Türk realitesinin aynası" olabilmeyi amaçlayan edebiyatımızda "Modern Türk şiiri" söz grubuyla adlandırılan şiirimizin, "Saf şiir"e ulaşma gayretinden çok, yaşanan hayatın ve insanlığın gerçekliğini ifade edebilen bir içeriğe, bir yapıya kavuşması gerektiğini işaret eder: "biz asırlarca yalnız şiir ve öz şiir içinde yaşamış bir milletiz. Şair olmayı Avrupa bize öğretmez. Şiirde onun çıkamadığı irtifalara çıktık indik. O, bize yalnız dünyadan ve insanlığın halinden bahsedebilir. Biz de zaten ondan bunu öğrenmekteyiz" ⁵ der.

Eyuboğlu, batı tesirinde gelişen Türk şiirinin yukarıda ifade edilen manada, Avrupalı olmasını ister. "Modern Türk Şiiri"nin, millî bilinci uyandırması, zamanın ihtiyaçları ölçüsünde kendi geçmişinden yararlanması, yaşama sevincini beslemesi, hayatın ve tabiatın gerçekliğine açık olması gerektiğini söyler. Konu ile ilgili düşüncelerini açıklamaya çalışır.

1. Avrupa ve Avrupalılaşıma

Eyuboğlu "Batı", "Garp", "Avrupa" sözlerinin, bizde eskiden beri "kafadan çok kılığı, çekirdekten çok kabuğu anlatan" sözler olarak anlaşıldığını ve kullanıldığını hatırlatır. Bu anlayışla da batının özünü sözünden, iç yapısını dış

⁵Sabahattin Eyuboğlu, "Fransız Realizmi", *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler* (Hzl. Azra Erhat), Cem Yay., İst. 1997. s.118 -131

yapısından ayrı düşündüğümüze dikkati çeker.⁶ Eyuboğlu'na göre fizikle metafiziği, dinle felsefeyi, akılla imanı, sanatla tekniği, insanın içi ile dışını birbirinden ayrı ve zıt kutuplar olarak görmek ne kadar yanlışsa, Avrupa'nın özünü sözlünden, dış yapısını iç yapısından ayrı düşünmek de o kadar yanlıştır.⁷ Ancak bir batılının Avrupa anlayışı ile bizim Avrupa anlayışımız arasında da bir farkın olabileceğini belirtir. Çünkü "Avrupa, eskisi yenisiyle, dinsel, ulusal, siyasal renkleriyle bir hayli dağnik ve katışık bir kavramdır. Fakat...bizim için ...az çok belli bir yaşayış ve düşünüş biçimi, kimi beğenip kimi yadırgadığımız yeni bir dünya düzeni... İnsana ve tabiata dönük hümanist, realist, rasyonalist bir dünya görüşüdür."⁸

Eyuboğlu, Türkçe'de "Batılı kafa" "Avrupa kültürü", "Çağdaş medeniyet" söz grupları ile ifade edilen Avrupalı olmayı, "kiliseye gitmek, ruh çağırarak, kukla krallarının yatak odalarını gözetlemek, Yahudilere, zencilere eziyet etmek Parisli birkaç züppenin buyruğuna girip saçını kaşını yolmak, acayip kılıklara girip kaçak kürklere bürünmek değil; Avrupa'nın yeni kültürünü, bilimci, gerçekçi, halkçı, laik, devrimci gelişmesini" düşünüp anlamamız gerektiğini önemle vurgular.⁹ Bu dünya görüşünün Avrupa'da bütün sanat hareketlerine önerdiği ilkeleri şöyle özetler: "Yaşadığın dünyaya kendi gözlerinle bak, Gördüklerini açık ve seçik olarak gör, kendi zekânla bulacağın bir düzene sok ve insanlara göster"¹⁰

Eyuboğlu, radikal bir idealizmden meydana gelmiş bir edebiyatın mensupları olan bizler için, dış dünyada yaşanan gerçeklikle hiç bir zaman ilgisini kesmeyen; yeryüzündeki insan hayatına sıkı sıkıya bağlı kalan; en bütütk ilkesi gerçeğe uygunluk olan Fransız edebiyatının, gerçekçi görüldüğu kadar da cazip geldiğini belirtir.¹¹

Avrupa medeniyeti ile karşılaşmamız, diğer alanlarda olduğu gibi, edebiyatta da Fransa yolu ile olmuştur. Özellikle edebiyatta Fransa bizim için Avrupa'yı temsil etmiştir. Eyuboğlu, batı ile ilişkilerimizin sıklaştığı dönemde askerlikte, siyasette, devlet idaresinde olduğu gibi düşünce, sanat ve edebiyat hareketlerinde de Fransa'nın örnek alınmasını çok uygun bir seçim olarak değerlendirir. Çünkü "Fransa, yeni Avrupa'nın mihrakı, fikir ve edebiyat hareketlerinin kaynağıdır... Temsil edici, yaratıcı, tanıtıcı bir âlemdir....Bütün düşünceler oraya uğrar, orada olgunlaşır ve Avrupalılaşır....Fransa'nın süzgecinden geçmeyen bir edebî kıymet

⁶Sabahattin Eyuboğlu, "Şiirin Yapısı", a.g.e., s.286-287

⁷Sabahattin Eyuboğlu,"Batı, Doğu"; *Mavi ve Kara* (Hzl., Mürsit Balabanlılar), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İst. 1999, s.131

⁸Sabahattin Eyuboğlu "Avrupa ve Biz", *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, (Hzl. Azra Erhat) Cem Yay., İst., s.497-498

⁹Sabahattin Eyuboğlu, "Şiirin Yapısı" a.g.e., s.287

¹⁰ Sabahattin Eyuboğlu , "Avrupa ve Biz", a.g.e., s.498

¹¹Sabahattin Eyuboğlu, "Fransız Realizmi", a.g.e., s.118

kolay kolay tebellür edemez, âlemşümul olamaz."¹² diyen Eyuboğlu, her tesir gibi batı tesirinin de verimli olabileceğini düşünür. Fakat bu âleme kendimizi unutturacak derecede bir hayranlığın da tıpkı "*susamış bir tarlanın sele boğulması kadar*" zararlı olacağını belirtir.

Eyuboğlu'na göre, batı hayranlığı bizde yeniden doğuşun ilk şartı olmakla beraber, sanat faaliyetleri bakımından en kötü devresidir. Çünkü batı hayranlığında kalmış, batı bilinciyle kendi dünyasına dönmemiş Türk sanatkarı iyi eser vermemiştir. İyi eser verenlerimiz ise batı hayranlığını aşmış, batı kıymetlerini özümsemiş olanlarımızdır.¹³

Eyuboğlu'na göre asıl sorun, örnek alıp, yöneldiğimiz bu edebiyatın gerçek anlamını, temel niteliklerini "*kendi gözümüzle görmek, bizim için ne olduğunu bilmektir.*"¹⁴ Eyuboğlu, özellikle bizim gibi çok eski ve çok zengin bir edebî geleneğe sahip olan milletlerin, yabancı edebiyatlar hakkında kendi görüşlerinin bulunması gerektiğini vurgular: "*Biz Fransız edebiyatına bir Türk gözü ile bakmadığımız müddetçe, ne aldığımızı bilmeyen bir koleksiyoncu vaziyetinde kalabiliriz.*" der.¹⁵

2. Ümmetten - Millete

Eyuboğlu'na göre, bizim batı kültürüne yönelişimiz, batılıların Yunan-Roma kültürüne yönelişleri gibi skolastikten kurtulup "*Kendine gelme*" dir. Millî değerleri yok etmek şöyle dursun, özellikle bu değerlerin bilincine götürür.¹⁶ İmparatorluktan Cumhuriyet'e, ümmetten millete geçme sürecinde yeni akılcı dünya görüşü ile "*millet olmanın yolları*" nı öğreniriz.

Eyuboğlu, "*Dünyayı tanıma*", "*Kendimizi tanıma*" ve "*Kendi dilimizle yazma*" başlıkları etrafında işaret ettiği bu yolların, aynı zamanda yenileşmekte ve gelişmekte olan edebiyatımızın da takip edeceği yollar olduğunu belirtir.

Eyuboğlu, "'kendimizi tanıma" yolunda yürürken bütün gerçeklerimizin yüzündeki "*peçe*"nin kaldırılması gerektiğini önemle vurgular. Edebiyat eserlerinde "*şunu söylesin, bunu söylemesin*" yerine, eski-yeni ne hâlimiz varsa ifade edildiği takdirde gerçek hâlimizi göstermekte, kendimizi tanımakta daha ileri

¹²Sabahattin Eyuboğlu, a.g.e., s.116

¹³Sabahattin Eyuboğlu, "Yeni Türk Sanatkârı yahut Frenk'ten Türk'e Dönüş", age., s.76

¹⁴Sabahattin Eyuboğlu, "Fransız Realizmi", age., s.117

¹⁵Sabahattin Eyuboğlu, age., s.115

¹⁶Sabahattin Eyuboğlu, "Emperyalizm ve Kültür" age., s.401

gidebileceğimizi söyler..¹⁷

Milletin gelişmesini beslemeyen eserlerin beğenilmeyeceğini hatırlatan Eyuboğlu, edebiyatın "bir çeşit duyarlığın, bir çeşit düşüncenin sınırlarında nefesi kesilip kalan bir coşkunun ifadesi" olmadığını, "insanın yazma işiyle ilgili bütün çabalarını içine alan, belli zevk ölçülerini aşan bir bütün" olduğunu belirtir.¹⁸

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi, Eyuboğlu, edebiyatın sadece belirli duygu ve düşüncelere ve yaşama tarzlarına değil, büyük çoğunluğun "eski-yeni" veya "ileri-geri" diye adlandırılan bütün hayatına açık ve onu anlatmakla gelişebileceğini önemle vurgular. Cumhuriyet sonrası Türk hikâyesinin bu yolda aldığı mesafeyi, kazandığı gelişmeyi örnek gösterir.¹⁹

Ona göre "kendimizi tanıma" yolunda milletin bütün hayatına açık, büyük çoğunluğun meselelerini konu alan edebiyat ne kadar önemli ise bu edebiyatın büyük çoğunluğa ulaşması da o kadar önemlidir. Ancak, edebiyatın büyük çoğunluğa ulaşması da "kendi dilimizle yazmak"la gerçekleşebilir. Bunun için de, "güzellik-çirkinlik", "kabalık-naziklik" ölçülerinden çok, "iyi", "düzgün", "özlü" ölçüleri ile değerlendirilebilecek eserler meydana koymak gerekir²⁰.

Eyuboğlu, eski devirde yalnız edebiyat adamlarının değil, bir filozofun, bir tarihçinin hatta bir doktorun, insana ve dünyaya ait bildiklerini edebî bir üslûba bürüyerek söylediği ölçüde beğenildiğini, edebiyata girdiğini hatırlatır. Yeni devirde ise artık zevk ve anlayışın değiştiğini, doktorun asıl görevinin hastayı kurtarmak olduğu gibi, edebiyat adamlarının görevinin de eski zevk ve güzellik anlayışına kapılmadan, bizi gerçeklerimizden uzaklaştıran gereksiz süs unsurlarına başvurmadan "yalın söz" ile yazmak olduğunu ifade eder. Çünkü yeni devirde edebiyat eserini güzel kılan artık benzetmelerle yapılan gereksiz süsler değil, "iyi", "düzgün", "ileri", "özlü" ve "yapıyalın" ifadelerdir.²¹

3. "Eski"den-"Yeni"ye

Sabahattin Eyuboğlu, sanat faaliyetlerinin, özellikle edebiyatımızın "Eski" ve "Yeni" diye adlandırılarak birbirinden bağımsız iki ayrı edebiyat gibi görülmesini ve değerlendirilmesini yanlış bulur. Eski ve yeni diye nitelendirilen sanat hareketlerinin özde bir bütünü tamamlayan halkalar olduğunu işaret eder. Çünkü ruh ve beden yapısı değişmedikçe insan tarihsel bir gerçekliğin çözümez halkaları içinde yaşar.

¹⁷Sabahattin Eyuboğlu, age., s.228

¹⁸Sabahattin Eyuboğlu, "Güzel Yazılar Edebiyatı", age., s.234

¹⁹Sabahattin Eyuboğlu, "Üç Yol", age., s.229

²⁰Sabahattin Eyuboğlu, "Güzel Yazılar Edebiyatı", age., s.234

²¹Sabahattin Eyuboğlu, age., s.235

Bu sebeple insanların, toplumların ve sanat eserlerinin başından geçen olaylar birbirine benzer görünür. Dünyaya çok yukarıdan bakıldığı zaman insan eserleri arasındaki farklar azalır, renkler birbirine karışır ve bütün tarih, doğanın geniş ritmi içinde erir. Bir gün bir günün aynı olmadığı gibi, insanın tarihinde de tekrarlanan hiçbir şey yoktur. Bir devrin, bir düşüncesin, bir uygarlığın dirildiği ve hayatını aynen tekrarladığı da hiç görülmemiştir.²²

Eyuboğlu, bu düşünceleri ile hayatta, tabiatta, duyuş ve düşünte tarihten zaman içinde doğal bir değişimin yaşandığını, bu değişimin de sanat faaliyetlerinde bir öncekinin “eski”, sonrakinin de “yeni” olarak isimlendirilmesine sebep olduğunu söyler.²³ Bu dikkatle Rönesans’ın bile zannedildiği gibi “yeniden doğuş” olmadığını; antik dünyanın sürüklenip gelen yıkıntısı üzerine yeni bir uygarlığın kurulduğunu kaydeder, bu uygarlıkta Yunan ve Roma uygarlığının ancak verimli, ama ölü bir hazine durumunda kaldığını belirtir.²⁴ Çünkü Rönesans sanatçıları eskiyi özde değil “sadece biçimde taklit etmişler; insanı, doğayı ve sanatı onlardan başka türlü anlamışlar, eski kalıplara yeni duyuş ve düşünceler dökmüşlerdir”²⁵ Dolayısıyla eskien, sanat eserinin kendisi değil, onu yapan ruh, yaratan zevktir.

Tabiatta olduğu gibi sanatta da hiçbir şeyin kaybolmadığını ve hiç bir şeyin yoktan yaratılmadığını düşünen Eyuboğlu, hiçbir sanatçının kendinden önce var olmayan bir sanat yaratamadığını, hiçbir güzelliği yoktan var etmediğini söyler. Böylece sanat olaylarında görülen yaratmaların da aslında bir yenileştirme ve değiştirme eylemlerinden başka bir şey olmadığını belirtir.

Eyuboğlu’na göre, sanat tarihinde, her sanat hareketi bir yandan kendi geçmişine, bir yandan da başka sanatlara bağlıdır. Sanattaki “yenileşme” ya geçmişin bugüne karışmasıyla, ya da bir sanatın öbür sanatlarla ilişkiye girmesiyle meydana gelir. Bu sebeple sanattaki yenileşmenin kaynaklarını hem kendi geçmişinde, hem de öbür sanatlarla olan ilişkisinde aramak gerekir. Bir sanatın kendi geçmişinden ışık alması; ya bir devrin kendisinden önceki devre dönmesi, ya da o devre son devirden daha çok değer vermesiyle gerçekleşebilir.²⁶

Eyuboğlu sanat eserlerini öz yapıları bakımından “*temsili*” ve “*temsili olmayan*” başlıkları altında iki gruba ayırır. Sanat tarihinde bu iki grup sanat eserleri arasında bir yaklaşma, bir “girişme” olayının meydana geldiğini belirtir.

Eyuboğlu’na göre sanatlar arası ilişkide en ileri giden sanat şiirdir. Şiir, bazen resimle komşuluğunu artırır, işi doğa tasvirine döker. Şair, ressamla boy

²²Sabahattin Eyuboğlu, “Sanatta Eski Yeni sorunu”, agc., s.145

²³Sabahattin Eyuboğlu, agc., s. 146

²⁴Sabahattin Eyuboğlu, agc., s.145

²⁵Sabahattin Eyuboğlu, agc., s. 146

²⁶Sabahattin Eyuboğlu, agc., s.147

ölçüşmeye kalkar. ²⁷ Bazen müzikle akrabalığını artırır, bir beste olmaya yeltenir. Kelimelerin anlamlarından çok seslerine değeri verilir, harfler âdeta birer nota gibi kullanılır. Bazen de şair, mimarî ve süsleme sanatlarına girer, o zaman da kelimeler, dizeler plâstik birer motif gibi kâğıt üzerine türlü türlü biçimlerde dizilir.

Eyuboğlu her iki biçimdeki bu yenileşmenin, aslında *"herkesçe bilinen öğelerin yeni bir bilişime girmesi, yeni bir anlamla dolması, yeni bir kılığa bürünmesi"* nden başka bir şey olmadığını ifade eder. Hiçbir sanatçının, ne kadar büyük olursa olsun, yeni bir tür, yeni bir sanat icat etmediğini söyler.²⁸

Bu sebeple yenileştirme yolunda bir sanatçının *"başsız, köksüz yıkıcı bir insan"* olarak görünmesi veya bir sanatçının *"başlı başına yeni bir dünya"* yarattığını zannetmesi doğru değildir. Çünkü *"sanat bütün kavgalar, gürültüler, anlaşmazlıklar perdesinin arkasında kendi sağır ve sessiz ritmine uyarak yeni ile eskiyi birbirine ekleyerek, her gün biraz daha zenginleşerek kendi sürekli serüvenini yaşar. Sanatta tepkilerin, devrimlerin yaptığı iş inkâr edilen eskinin sonuçta yeni bir biçime bürünüp yaşamasını sağlar. Eski yeni kaygısının sanat adına daha bereketli olması, tarihin ritmine daha iyi uyması için eski tanınmaları, yolun neresinde gördüklerini bilmeleri gerekir. Yeniler, eskilere, eskiler yenilere ne kadar yakından bakarlarsa aralarında o kadar ortak değerler göreceklerdir."*²⁹

Eyuboğlu, "ölçü", "akıl", "mantık", "sabır" ve "ustalık"ın sanatta bulunması gereken temel değerler olduğunu belirtir. Fakat her devrin duyuş, düşüncü ve zevkine göre bu değerlerin yeni bir anlam kazanacağını, yeni bir biçime kavuşacağı gerçeğini hatırlatarak, sanatta ortaya çıkan yenilik hareketlerinin söz konusu değerlerden uzaklaşma gibi bir yargı ile değerlendirilmemesi gerektiğini önemle vurgular.

Her şeyde olduğu gibi sanatta da "yeni" olan, "eski" olanla karşı karşıya gelir. Bu karşılaşmada "gerçek yeni" galip gelir, yoluna devam eder. Fakat her gerçek yeniliğin ardından, bu yeniliği gündelik bir tesadüfle, bilinçsiz bir taklit ile benimseyen birçok "nevheves"ler türer. Bunlar, yeniliğe kendi "ceht"leri ile ulaşmadıkları için yakalarını eskilikten kurtaramazlar. Eyuboğlu bunlara bakarak da "gerçek yenilik"i yukarıda belirtilen temel değerlerden uzaklaşma ile suçlamanın yanlış olduğunu ifade eder.

Eyuboğlu'na göre sanat, insan hafızasının "ölçe biç" kurduğu bir "düzen"dir, insan düşüncesinin geliştirdiği, zenginleştirdiği bir değerler bütünüdür. Sanatın, özellikle de şiirin bu değerlerden uzaklaşarak varlığını ortaya koyması mümkün değildir.

Eyuboğlu, yenileşme devrinden sonra ortaya çıkan anlaşmazlıkların çoğunun "eski" olanla "yeni" olanın ayırt edilemeyişinden meydana geldiği düşüncesindedir.

²⁷Sabahattin Eyuboğlu, age., s.149-150

²⁸Sabahattin Eyuboğlu, age., s.151

²⁹Sabahattin Eyuboğlu, age., s.152

Çünkü “*eski bir kılığa girmiş yeni*” ile “*yeni biçimlere bürünmüş eski*” ilk bakışta anlaşılammaktadır.³⁰

Eskiyle yeninin iç içe yaşayacağını, fakat beslenmesi gerekenin eski değil, yeninin olduğunu söyleyen Eyuboğlu, asıl ustalığın geçmişi bugüne mal etmek; gerçek tehlikenin ise bugünün olanaklarıyla geçmişi yaşamak olduğunu vurgular. Böyle bir tehlikeden kurtulma yolunun da yeni diye ortaya çıkan her şeyin arkasındaki düşüncüyü bilmekten geçtiğini belirtir.³¹

Ona göre “*yeniliğe delâlet eden şekil değil, telâkkidir*”³² Çünkü aruzla yeni yolda şiirler yaratıldığı gibi, yeni şekiller altında da çok eski şiir zevkleri barındırılmaktadır. Bu sebeple yeniliği, şiirin “kisve”sinde değil, “öz”ünde aramak gerekir. Aksi taktirde gül ve bülbülde bahseden her şiiri eskilikle suçlamak ham bir eleştiri anlayışıdır. Eskilik gülde bülbülde değil, gülü bülbülü duyuştadır. En sağlam yenilik eski temleri yeni hislerle dolduran yeniliktir. Yazarın ifadesiyle “*eski sazdan yeni sesler çıkarmak*”tır.³³ Bu, “*eskiye bir dönüş değil, eski bir değeri yeniye mal etmek*”tir.³⁴ Eyuboğlu bu dikkatle Türk şiirine bakar:

*“Türk şiirinde eski, Divan şiiridir. Biliyoruz. Ama bu şiirin eskiyen yanı yalnız biçimi, vezni ve dili değil, bağlı olduğu şiir ve dünya görüşüdür. Bu görüş ise yeni kılıklara girerek bugünün şiirinde yaşayabilir, yaşıyor da. Genç şair gazel biçimini kullandığı zaman değil, gazeldeki şiir anlayışını bilmeyerek sürdürdüğü zaman eskidir. Yeni dil, yeni biçim, yeni konu şiirin gerçekten yeni olmasını sağlamaz. Asıl iş kafada, anlayışta.”*³⁵

Eyuboğlu bu anlayışın yalnız şiirimizi değil, bütün eski sanatlarımızı idare ettiğini ileri sürer. Bu yüzden de birkaç düşünce ve birkaç motif üzerinde yapılan değiştirmelerle varlıklarını devam ettirmeye çalışan eserlerin, sonuçta arkasındaki duyuş, düşünüş ve yaşayış ile birlikte göçmek zorunda kaldıklarını söyler.

4. Değiştirme'den Geliştirme'ye

Sabahattin Eyuboğlu'na göre yeni devir Türk şiiri, batıya yönelişimizden sonra “değiştirme”, yolundan çıkıp “geliştirme” yoluna girmekle başlar. Bu başlangıçta en iyi şairlerimiz arasında bile henüz divan şiiri anlayışından sıyrılamamış olanların varlığını hatırlatarak Rönesans'tan sonraki batı şiirinin temel

³⁰Sabahattin Eyuboğlu, “Eski-Yeni”, age., s.236

³¹Sabahattin Eyuboğlu, age., s.237

³²Sabahattin Eyuboğlu, “Yeni Türk Sanatkârı yahut Frenk'ten Türk'e Dönüş”, age., s.79

³³ Sabahattin Eyuboğlu, age., s.78

³⁴Sabahattin Eyuboğlu, “Türküyle Kilim”, age., s.246

³⁵Sabahattin Eyuboğlu, “Eski-Yeni”, age., s.237

özelliklerini bir kere daha hatırlatma lüzumunu hisseder: Bu şiirin başlıca özelliği ise “geliştirme”ye dayanmasıdır. “Gazelin tersine Batı şiirinde, en kötüsünde bile, belli bir insanın, açık veya kapalı bir söyleyişle ama, hep bir amaçla birbirine eklenen ve bir sonuca doğru ilerleyen düşünceleri vardır. Şiirin başı, sonu, organik denebilecek, yani her parçası ayrı işe yarayan bir bütünlüğü vardır. Şair yalnız şiire değil, içindeki düşüncelere de imzasını atar, çünkü kendi hayatı ve düşüncesi zaten şiirine bağlıdır.”³⁶

Eyuboğlu batı şiirinin de devirden devire, kendi içinde edebiyat akımları sürecinde gelişerek devam ettiği gerçeğini örnek göstererek Türk şiirinin de tarih içinde, yaşanan gerçekliğe paralel değişen duyuş, düşünüşle birlikte zenginleşerek yürütmesi gerektiğini ifade eder.

Eyuboğlu'na göre, “Nefesi tükenmiş, halktan ve hayattan uzaklaştıkça incelmış, inceldikçe halktan hayattan uzaklaşmış, kanı kurumuş”³⁷ Divan şiirinde şair, “ne kadar kudretli ve işinin ehli de olsa” yaşadığı gerçeği ifade edemezdi. Çünkü her şeyden önce kendisi, yaşanan gerçekliğe bakmadığı gibi, hiç kimse de ondan bunu istemiyordu. Divan şiirinde “gerçek” de “güzel” de önceden belirlenmiş ve herkesin ortak malıdır, kimsenin değiştiremeyeceği derecede donmuştur. Şairin işi bu ortak ve değişmez gerçeği dizelere dökebilmekten ibarettir.

Bu ifadeler ile Eyuboğlu, divan şairinin yaşanan gerçekliği ifade etmede şahsî ustalığından çok, bağlı bulunduğu devrin ortak dünya görüşünün kayıtları altında olduğuna işaret eder. Bu kayıtların tanıyabileceği serbestlik ölçüsünde şairin gerçekliği ifade edebildiğini söyler.

Böylece Eyuboğlu, “ne içindeki, ne de dışındaki gerçeği... hesaba katmayan Divan şairlerini... değişmeyen, gelişmeyen bir düzenin ... insan ötesinde kalmış bir hazinenin bekçileri” gibi görür. Bizim, şiirde “yaşanan ve değişen dünya gerçeği üstüne yeni düzenler kurulabileceğini, ancak Avrupa'dan ve eski düzenin az çok dışında kalmış... kendi gerçeği ile yoğrulmuş halktan öğrenmeğe” başladığımızı ifade eder. Fakat ona göre, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar şairlerimiz, yaşadıkları gerçeği şiire mal etmekten çok, eski kalıpları zorlayarak bu gerçeğin hakkını aramışlardır. Çünkü bu şairlerin anlatmaya çalıştıkları gerçeklik, ya görmek istedikleri gerçeklik ya da batılı şairlerin gördükleri gerçekliktir.³⁸

Bu sebeple “Değeri ne olursa olsun yaşanan gerçeğe, sahih bir şahsî duyguya 1930 yıllarından önceki şairlerde rastlamak bir hayli zordur” Ancak Cumhuriyet'ten sonra “edebiyatımız ve sanatımız hem milletimize mal olabilecek, hem dünya pazarına çıkabilecek değerler geliştirmiştir. Onlar sayesinde gerçek dilimiz ve renklerimiz görünür, tadılır hale gelmiştir... Değer ölçüleri ve

³⁶Sabahattin Eyuboğlu, age., s.238

³⁷Sabahattin Eyuboğlu, “Türküyle Kilim”, age., s.245

³⁸Sabahattin Eyuboğlu age., s.260

düşünceleriyle Batının yaşayan yanına ayak uyduran, dilleri ve konularıyla halkımızın karanlıkta kalmış çoğunluğuna yönelen onlar” olmuştur.³⁹

5. “Halka Doğru”

Eyuboğlu’na göre her sanatın kendi içinde, kendi geçmişiyle zenginleşmesinin bir başka biçimi de “o sanatın çeşitli halkalarından birinin aşağıdan yukarıya yani halk arasından aydınlar arasına çıkması”yla olur.

Opera, halk melodisine dönüştü; sanat ve senfoni türleri, halk danslarının ilgi kazanmasından doğmuştur. Bu dikkatle Eyuboğlu, halk sanatını yüksek sanatın alt bilinci gibi görür. “Zaman zaman bu karanlık ve zengin âlemden bir tür, bir tarz veya bir biçim ışığa yükselir ve yüksek edebiyatın bütün kavramlarını içine alarak zenginleşir.”⁴⁰ Der.

Eyuboğlu’na göre “eski dünyamız ayrılmaz bir küldür”⁴¹ Tanzimat’tan evvelki edebiyatımız “bizim eski varlığımız” hatta, “tahtetşuurumuz”dur. Bu eski varlığımızı, bir tarafından “eski” diye adlandırılan divan edebiyatı şekillendirirken, bir tarafından da halk sanatlarımızı şekillendirmiştir.

İşte, bütün düşünce hayatımızla birlikte edebiyatımızın Avrupa’ya yönelmesi, Avrupa şiir anlayışı ile birlikte bizde halk sanatları ve onun bir kolu olan halk şiiri de değer kazanmaya başlar; “milli geçmişimizin en sağlam dayanağı” olarak görülür. Çünkü: “Avrupa şiirinin en köklü özelliği halkın diline, söyleyişine ve güzellik ölçülerine dayanmasıydı.”⁴² gerçeği de dikkate alırsa halk şiiri yenileşme hareketlerimizin dışında kalmaz. Fakat Cumhuriyet’e kadar ünlü sanatkarlarımız, şairlerimiz halk sanatlarına ve halk şiirine sanatın harn maddesi gözüyle bakmışlar, kendilerini halkın da şiirinin de çok üstünde görmüşler, Yunus ve Karacaoğlan gibi ustalardan da ders alınabileceğini, onlardan da öğrenmeleri gereken bazı ilkelerin olabileceğini düşünmemişlerdir.⁴³ Ne var ki, “Halktan uzaklaşma tabiattan uzaklaşma gibidir. Her ikisi de belki insanı yükseltir, sıvırtır, inceltir, ama kökünden ayırdığı için “ de kurutur.”⁴⁴

Şairin “kendi milletinin tercümanı” olması gerektiğini hatırlatan Eyuboğlu,

³⁹Sabahattin Eyuboğlu, “Yeniler”, age., s.247-248

⁴⁰Sabahattin Eyuboğlu, “Sanatta eski Yeni Sorunu”, age., s.148

⁴¹Sabahattin Eyuboğlu. “Yeni Türk Sanatkârı yahut Frenk’ten Türk’e Dönüş”. age.. s.8

⁴²Sabahattin Eyuboğlu, “Şiirde Yenileşme”, age., s.351

⁴³Sabahattin Eyuboğlu, “Şiirde Yenileşme”, age., s.350

⁴⁴Sabahattin Eyuboğlu, “Halk Kavramı Üstüne”, *Mavi ve Kara*, (Hzl. Mürşit Balabanlılar), İst. 1999, s.31

bugün o şairlerden hiçbirinin milletiyle tercümansız konuşmadığına dikkat çeker. Bu noktadan Hamit'le Yunus'u karşılaştırır: "*Abdülhak Hamit adam, dahî, millî değer kabul... Gerçekten çok şey borçluyuz bu şaire. kapılar zorlamış, yollar açmış, böyle iken hangi şiiri, hangi sözü ortamalı olabilmiş, günlük konuşmamıza kendiliğinden karışabilmiş... Yunus, Hamit'ten yedi yüz yıl önce konuşmuş ama, onda, bugün söylenmiş gibi taze, aramızdan biri söylemiş gibi, üniversiteden köy kahvesine kadar her yerde her kulağı kabarttıracak kadar dokunaklı sözler bulabilirsiniz.*" der

Eyuboğlu bu durumun, Yunus'un Hamit'ten daha doğru, daha derin şeyler söylemesinden değil, Yunus'un şiirinin, Hamit'in uzak kaldığı halk çeşmesinden yıkanmış olmasından ileri geldiğini söyler.

Buna rağmen, Eyuboğlu, Tanzimat'tan sonraki şair ve yazarlarımızın Avrupa şiir anlayışı ile bizde halk şiirine gittikçe daha fazla değer veren bir anlayışa zemin hazırladıklarını kaydeder. Milliyetçi düşüncenin uyanışından sonra da bu zeminde halk şiirine millî sanat gözü ile bakıldığını vurgular. Cumhuriyet'ten sonra da sanatçılarımızın özellikle şiirimize bir "*yeniden doğuş*" tazeliği getirdiklerini belirtir.⁴⁵

Eyuboğlu, Yunus'tan bu yana halk şiirinin son halkası olarak Aşık Veysel'i görür. Batılılaşma yolunda yeni Türk sanatkarının Veysel'in şahsında bu kaynaktan beslenmesi gerektiğine işaret eder. Çünkü "*Veysel, Türkçe'yi yolda bulduğu gibi kullanan, ona kendine özgü tadı, tuzu veren*" şairdir. Bir başka ifadeyle Veysel, işinin ehli, sözünün eridir, tabii ve samimidir, anlayışı ince, zevki selimdir. Hepsinden daha önemlisi "*halkça düşünüp konuşan şairdir.*"

Eyuboğlu'na göre, yeni Türk şiirinin çok başka yollardan da olsa halk şiiriyle; Veysel'le buluşacakları nokta burasıdır. Yani "*hem halktan hem kendinden olma, hem düpedüz Türkçe hem kendince konuşmadır.*" Ancak Eyuboğlu, bu buluşmada, halk şiirinin ardından gitmenin, Yunus'tan uzaklaşmak kadar yanlış olacağını önemle vurgular. Çünkü "*yeniden beklenen türkî değil, sanatına tertemiz bir gönül ve bir ömür vermesi; içinde ve dışında olup bitenleri iyi bilmesi; halktan, kökten, iyiden, güzelden yana olması; işinin ehli, sözünün eri olması*" dır⁴⁶.

Eyuboğlu, halk sanatları içerisinde halk şiiri kadar türkülerin ve bilmecelelerin de yenilik yolunda Türk şiiri için vazgeçilmez kaynaklardan olduğunu ileri sürer. "*Halk türküleri bizim tatlı belâmız. Dilimizin tadı, gerçeğimizin acısı onlarda(...) Halkımız onlara komuş umudunu da, umutsuzluğunu da. Çoğunluğumuzun derdi de onlarda saklı, devası da.*" der.⁴⁷ Yeni şiirimizin de onlar kadar "*açık dilli, cömert*

⁴⁵Sabahattin Eyuboğlu, "Halk Şiiri ve Aşık Veysel", *Sanat Üzerine Denemeler ve eleştiriler* (Hzl. Azra Erhat), Cem Yay., İstanbul 1997, s.352-353

⁴⁶Sabahattin Eyuboğlu, "Halk Şiiri ve Aşık Veysel", age., s.354-356

⁴⁷Sabahattin Eyuboğlu, "Yaldızlı Bir Türküler Gecesi", age., s.358

gönüllü, orta malı, halimizle hallenmiş, derdimizle dertlenmiş olması"⁴⁸ gerektiğine işaret eder.

Sabahattin Eyuboğlu, yeni Türk şiirini yaratma yolunda yürüten şairin, halka yönelik hareketinde "*halkın ruhunu halk edebiyatının diğer bütün şekillerinden daha derin bir safiyetle anlatan*"⁴⁹ hatta "*halk şiirinin en derin hususiyetlerini taşıyan*"⁵⁰ Türk halk bilmecelerinden de yararlanabileceği inancındadır.

"*Uzun kış gecelerini neşelendiren basit zekâ oyunları (...) menşei çok eski olan bir fikir eğlencesi (...) halk ruhiyatını tetkik edecek olanlar için çok kıymetli vesika*" olarak nitelendirilen bilmecelerde "*folklor amatörleri*"nin "*mütehassıslar*"ın ve "*yarı münevverler*"in "*bedî kıymetleri*", "*gizli şiir*"i göremediklerine işaret eder.⁵¹

Eyuboğlu, "*her sanatkârın değilse bile, her sanat eserinin ister istemez yaptığı şeyin halkı eğlendirmek*" olduğunu hatırlatır; bilmecelerin de, halkı ve çocukları eğlendirdikleri için sanatın ve şiirin dışında bırakılmayacağını düşünür. "Don Kışot"u örnek gösterir.⁵²

Ayrıca, şiirin amacının hiçbir zaman "*sarahat*" olmadığı; manayı söylemeyip sezdirdiği ve "*ipham*"ın şiirin amacı değilse bile "*bünyevî bir hususiyeti olduğu*" anlayışı ile, Türk halk bilmecelerinin de bir oyun değil, "*en öz, en temiz manası ile şiir*" olduğu; her şiir gibi bilmecelerin de kâinatı olduğu gibi değil, olmasını istediği gibi gördüğü; eşyayı adı ile değil, ruhumuzdaki akisleriyle anlattığı; ifade değil telkin ettiği anlayışını karşılaştırır. Tıpkı şiir gibi bilmecelerin esasının da bir benzetme, bir münasebet sezme olduğunu belirtir. Böylece, "*şiirle bilmecelerin aynı dili konuştuklarını*" dikkatlere sunar.⁵³

Eyuboğlu'na göre edebî iddiası olmayan bilmecelerde, benzetme hürriyeti şiirdekinden çok daha fazla, çok daha geniştir. Çünkü bilmecede temel kaide benzetilen şeyi gizlemek olduğu için, akla en az gelen münasebetleri, en az müşterek ve en az beylik tedaileri seçmek zorunludur. Bu nedenle teşbihleri ister istemez orijinaldir. Bu orijinal teşbihler de bilmecelyi derin bir samimiyete ve candan bir şiire

⁴⁸Sabahattin Eyuboğlu, *Türküyle Kilim*", age., s.245

⁴⁹Sabahattin Eyuboğlu, "Türk Halk Bilmeceleri", *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler* (İziz. Azra Erhat), Cem Yay. İst. 1997, s.68

⁵⁰Sabahattin Eyuboğlu, age., s. 63

⁵¹Sabahattin Eyuboğlu, age., s. 63 -64

⁵²Sabahattin Eyuboğlu, age., s. 65

⁵³Sabahattin Eyuboğlu, age., s. 66

götürür. ⁵⁴.

Rimbaud'dan sonraki Fransız şiiriyle Türk halk bilmeceleri arasında hayret edilecek derecede bir ruh benzerliğinin olduğunu söyleyen Eyuboğlu, dünya sevgisine yepyeni bir anlam veren, evreni çok taze bir istekle ile kucaklayan bu şiirin cenneti ile bilmecelerin cennetinin kardeş olduğunu; her ikisinde de aynı bahar ve düğün havasının estiğini, her ikisinin de yeryüzünü bir cennet ve yaşamayı bir düğün olarak görme eğiliminde olduğunu yenilik yolunda yürüten şaire işaret eder.⁵⁵

6. Yaşama Sevinci

Eyuboğlu yeni kuşağın, alışılmış şekillerin dışında yeni bir yapı ile ortaya koydukları eserlerde "yeni bir hayat" anlayışının "yeni bir duyuş" tarzının ve "yeni bir insan"ın ifade edilmeye başladığına dikkati çeker.⁵⁶

Yaşamak ne güzel şey. Taranta-babu

N. Hikmet

*Ah, yeniden başlamak hayata,
Çocukluğa, aşka ve sanata*

C.Sıtkı

*Deli eder insanı bu dünya,
Bu gece, bu yıldızlar bu koku,
Ve tepeden tırnağa çiçek açmış
Ağaç.*

O.Veli

Eyuboğlu, "Yaşama sevinci"nin insan ruhu ile beraber doğması ve hayat kadar eski olmasına rağmen, bu duygunun "müstakil" bir tema olarak edebiyatımızda işlenişinin yeni olduğunu düşünür. Çünkü, "yaşamak sevinci evvelce şiire ancak başka temaların tali bir unsuru olarak girebiliyordu. Yani şair hayatı herhangi bir fikir veya bir his dolayısıyla güzel görürdü; tabiat bir ruh halinin aynası veya dekoru olarak kıymet kazanırdı.. Dünya nimetleri üstün bir sevgiye eklenir, manevi kıymetlerin birer sembolü olarak edebiyata girebilirdi" der.⁵⁷

⁵⁴Sabahattin Eyuboğlu, age., s. 67-68

⁵⁵Sabahattin Rahmi Eyuboğlu, "Bilmecelerin Cennetinde II" Ağaç. Sayı 3, 28 Mart 1936. s.4

⁵⁶Sabahattin Eyuboğlu, "Yaşamak Sevinci", Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler (Hzl. Azra Erhat), Cem Yay., İst. 1997, s.134

⁵⁷Sabahattin Eyuboğlu, age., s 135

Eyuboğlu, yeni şiirde şairin, zengin bir ilhamın coşkunluğundan, yaşadığı anı zenginleştiren duygu ve düşüncelerden çok, çıplak bir gözlemin sonucu meydana gelen duygulanmalarını anlattığını söyler. Bu şiirlerde tabiattaki renklerin, kokuların şekillerin çağrışımlara bürünmeden, birer sembol haline gelmeden takdim edildiğini belirtir.

Sabahattin Eyuboğlu, imparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde özellikle Cumhuriyet'ten sonra toplum hayatımızda olduğu gibi sanat hayatımızda da bir "nekahet" havasının yaşandığını hatırlatır. İşte bu atmosfer içinde "sıhhat arzusu"nun sarhoşluğu ile sanatkâr ruhunun tabiatı keskin hislerle kucaklamaya başladığını; hayat sevgisinin bir "iştah" haline geldiğini, en basit, en sade dünya nimetlerine hayranlık duyarak "yaşamak sevinci" ile kanatlandığını dikkatlere sunar.⁵⁸

Sabahattin Eyuboğlu'na göre, Avrupa şiirinde yüzyıla yakın bir zamandan beri var olan yaşama sevinci, ister edebiyatımızın tabii gelişmesiyle, ister Cumhuriyet devrinin getirdiği yeni dünya görüşüyle, isterse Avrupa ile ilişkilerimizin artmasıyla; kısaca hangi etkilerle hazırlanmış olursa olsun, yeni şiirimize ancak 1930'lardan sonra girebilmiştir.⁵⁹

Eyuboğlu, 1930-1940 yılları arasında şairlerin, "eğilimleri ne kadar değişik olursa olsun hayatı, yaşama gücünü bir yönünden" övdüklerini, hatta "Nazım Hikmet Ran ve Necip Fazıl Kısakürek gibi birbiriyile uzlaşmaz iki ozan"ın bile hayat övgüsünde birleştiklerini söyler. Yine bu yıllarda çıkan "Hayat", "İnsan", "Ağaç" gibi dergilerin de "yaşama gücü"nü beslemeye ve değişik açılardan değerlendirmeye çalıştıklarını kaydeder. "Yaşam ne güzel şey" sözünün âdeta bir çeşit "düstur" haline geldiğini söyler. Ancak bu temanın zaman içinde gelişerek yeni değerler kazandığına da şu cümlelerle işaret eder: "Bir kısmı "Yaşam ne güzel şey, ama ne kadar kötü yaşıyoruz", bir diğer kısmı "Dünya ne kadar kötü de olsa yaşam yine de güzeldir", bir başka kısmı "yaşam ne güzel şey ama Tanrısız yaşanmaz", nihayet bir kısmı da "Yaşam ne güzel şey ama insanı severek yaşamalı" diyor. Böylece yaşama sevinci değişik dünya görüşleriyle, kâh toplumsal kaygularla, kâh dinle, kâh aşırı bireycilikle uzlaştırılmaya çalışılıyordu."

Eyuboğlu, aynı uzlaştırmaların 1940'lardan sonra da devam ettiğini; Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba gibi şairlerin "Yaşama sevinci"ni "daha ılımlı bir iklimde, eski duygululukla, aşk, ölüm, çocukluk, zamanın akışı, yurt sevgisi gibi daha başka temalarla" kaynaştırdıklarını belirtir.⁶⁰

Eyuboğlu, hangi dünya görüşünden hareket edilirse edilsin yeni şairin,

⁵⁸Sabahattin Eyuboğlu, age., s.137

⁵⁹Sabahattin Eyuboğlu, age., s.140

⁶⁰Sabahattin Eyuboğlu-Vedat Günyol, Çağdaş Türk Edebiyatının Kıyıcığında (1956-1960), Cem yay., İst. 1995, s.58-59

"Gök yüzünü ben boyarım her sabah

Hepiniz uykudayken;

Uyanır bakarsınız ki mavi..."

dizelerinde olduğu gibi, dünya ile aramıza inen perdeleri kaldırması, bize gökleri yeniden göstermesi, hayatı sevmesi ve sevdirmesi gerektiğini vurgular.⁶¹

Eyuboğlu, yaşama sevincinin Türk şiirinde başlı başına yeni bir tema olarak ortaya çıkışını Avrupalılaştırma sürecimizle birlikte düşünür. Bu sebeple söz konusu temanın batı edebiyatında doğuşunu, genel çizgileriyle bilmemiz gerektiğine işaret eder:

*"Avrupa kültürünün en büyük hususiyeti... insanın yer yüzündeki hayatına değer vermesi, insan düşüncesini müşahedeye sevk etmesidir...Yeni Avrupa edebiyatı insana ait olan her şeye kıymet vermekle ve her ferdin kendi hayatından bahsetmesini meşru görmekle başlamıştır. Yaşamak sevinci, Rönesans'ta kendi kendine ve dünya hayatına çevrilen ferdin şuurunda saklıdır"*⁶²

"Yaşama sevinci"nin tabiat anlayışına sıkı sıkıya bağlı olduğunu böylece ifade eden Eyuboğlu, Tanzimat'tan beri Avrupalı olma yolunda yürüten şiirimizde bu temanın gecikmesini tabiat anlayışımızdaki değişimle alâkalı görür.

7. Tabiata Yönelme

Kültür ve medeniyet tarihlerinde her asrın dünya görüşü ve duyuş tarzına göre anlamı genişleyen kavramlar vardır. Tabiat kavramı da bunlardan biridir. "*Her devir tabiata yeni bir pencere açmış, her sanat hareketi tabiata yeni bir mana katmıştır.*"⁶³ Sabahattin Eyuboğlu, Avrupa kültürü ile temasa geldiğimiz tarihten itibaren duyuş ve düşünce dünyamızda önem kazanmaya başlayan, özellikle sanat bakımından en zengin kavramlardan birinin tabiat olduğunu belirtir. Hatta bu kavramın bir bakıma Tanzimat'tan sonra yeni dünya görüşümüzün bir yansıma yeri olduğunu söyler.⁶⁴

Eyuboğlu, Türkçe'de tabiat kelimesinin var olduğunu ve edebiyatımızda kullanıldığını hatırlatır, fakat bugünkü manasından uzak, yalnız "mizaç", "mahiyet" anlamlarında kullanıldığını; hatta Tanzimat yıllarında Muallim Naci'nin lügatinde bile "*Yaratılıştaki keyfiyet, meşrep, mizaç, tabiat-ı şiiriye*" söz grupları ile

⁶¹Sabahattin Eyuboğlu, "Yenisi", *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler* (Hzl. Azra Erhat) Cem Yay., İst. 1997, s.263

⁶²Sabahattin Eyuboğlu, "Yaşamak Sevinci", age., s.140

⁶³Sabahattin Eyuboğlu, "Tabiat Mefhumu Üzerinde", age., s.439

⁶⁴Sabahattin Eyuboğlu, "Tabiat Mefhumu", age., s.444

tanımlandığına dikkati çeker:

Muallim Naci gibi devrinin bütün bilgilerini kucaklayan ve eski anlayışla yeni anlayışın buluştukları noktada yerini alan bir aydınının tabiatı bugünkü anlamıyla tanımlanmamasını, bu kelimenin yeni düşünce dünyamıza ait oluşunun bir göstergesi olarak değerlendirir.⁶⁵

Eyuboğlu, *Tabiatta hiçbir şey kaybolmaz (...)* Bahar tabiatın hayat hamlesidir. (...) Sanatkâr, tabiatı yeniden yaratan adamdır. (...) Bu felsefe bizi tabiata dönmeye davet ediyor. (...) İnsanoğlu tabiatın gizli ahenklerini keşfe koyuldu. (...) Tabiat insan ruhunun aynası gibidir." cümlelerinde ifade edilen anlayışının divan edebiyatımızda olmayışını bu edebiyatı yaratan düşünce sistemine, özellikle tabiat anlayışına bağlar.⁶⁶

"Bizim Tanzimat'tan evvelki edebiyatımız, (...) Divan edebiyatımız harici âleme bütün pencerelerini kapamış ve kendi içinde tekevvün etmiş "kapalı ruhlar"ın edebiyatıdır.(...) Harici âlemi hesaba katmayan bir anlayış içinde gelişmiş ve kelimenin tam anlamıyla "idealist" kalmıştır. (...) .saadeti, hakikati, güzelliği yalnız "deruni âlem"de bulduğu için tabiatı seyretmeye lüzum bile görmemiştir. (...) Kasidelerdeki tabiat, zaman ve mekânla alakası olmayan, tamamen zihni bir şiir cennetidir. Orada renkler, sesler ve kokular ihsasların değil, zihnin malıdır.. Onun içindir ki, divan edebiyatında şiir tam manasıyla saf bir mahiyet almış ve garplıların tasavvur bile edemeyecekleri bir seviyeye yükselmiştir. (...) Şair kendi kendine kâfi gelen kapalı bir mana âlemi oluşturmuş ve ideale yükselmek için tabiatı hareket etmeye lüzum görmemiştir. Hatta tabiat onun yarattığı zihni âlemi yanında sönük ve manasız kalmıştır." der⁶⁷

Eyuboğlu, "Tabiat" kavramının bugünkü anlamıyla edebiyatımıza Avrupalı dünya görüşü ile girdiğini, bizim yeryüzü gerçekliğini Tanzimat'tan sonra görmeye başladığımızı belirtir. Ancak, batı düşünce dünyasında bu kavrama yüklenen anlamların sanat ve edebiyat dünyamızdaki yansımalarını kavrayabilmek için batı edebiyatlarındaki "tabiat" kavramının kazandığı anlamları tarihsel süreç içerisinde kısaca anlatma gereğini duyar.⁶⁸

Eyuboğlu, tarih içinde çeşitli ilişkilerde bulunduğumuz, Tanzimat'tan sonra da yönümüzü çevirdiğimiz Avrupa medeniyetinin, en tanımlayıcı oluşumlarını Rönesans'tan; özellikle on sekizinci asırdan sonra insan-tabiat ilişkileri üzerinde gösterdiğini hatırlatır:

Rönesans, "yeryüzü gerçekliği"nin varlığını doğrudan veya dolaylı bir

⁶⁵Sabahattin Eyuboğlu, age., s.445

⁶⁶Sabahattin Eyuboğlu, age., s.445

⁶⁷Sabahattin Eyuboğlu, age., s.447

⁶⁸Sabahattin Eyuboğlu, age., s.448

şekilde kabul etmekle, tabiat kavramının anlam bakımından genişlemesine zemin hazırlamış; Cervantes, Boccaccio, Rabelais, Montaigne gibi dehalar insan zekâsını tabiata yöneltmişlerdir. Bu yöneliş, modern Avrupa kültürünün en belirgin özelliği olmuştur.⁶⁹

Eyuboğlu, tabiat anlayışının, Fransa'daki tarihsel sürecini takip etmeksizin edebiyatımıza girdiğini; Tanzimat dönemi sanatkarlarımızdan, Cumhuriyet sonrası sanatkarlarına kadar Türk muhayyilesinin tasarladığı tabiat anlayışlarını beslediğini belirtir. Ancak sanat ve edebiyat ustalarımız, bu üç yüz yıllık edebiyatla aynı zamanda ilişkilerde bulduklarından; Racine'i, Hugo'yu Baudelaire'i aynı zamanda ve bir arada okuduklarından Fransa'daki her tabiat anlayışının bizde belirli bir edebiyat akımı yahut bir şahsiyet tarafından temsil edilemediğini, fakat bütün bu anlayışların edebiyatımızda açık yansımalarının meydana geldiğini söyler.⁷⁰

Tespit edebildiğimiz bu düşünceleriyle Eyuboğlu, XIX. asra geldiğinde, tıpkı imparatorluk gibi, şiirin de zevk ve dil bakımından çözüldüğünü; değişen insanın duyuş ve düşünüşüne, istek ve ihtiyaçlarına cevap veremediğini; bu sebeple kendine yeni bir yol aramaya başladığını; bu arayışta da, Tanzimat'tan beri ilişkide bulunduğumuz Avrupa yoluna girdiğini belirtir.

Eyuboğlu'na göre, Avrupalı olmaktan amaç, Avrupa'nın yeni kültürünü; akılcı ve gerçekçi gelişmesini benimsemektir. Avrupa'ya yüzünü çeviren edebiyatımızın asıl amacı da "Türk realitesinin aynası" olabilmektir. Batı kültür ve medeniyetine yönelmekle millet olmanın bilincine vardığımızı ve kendi dilimizle yazmaya başladığımızı belirten Eyuboğlu, bu ilkelerin aynı zamanda yenileşmekte olan edebiyatımız için de geçerli olduğunu kaydeder.

Avrupa yolunda yürümeye çalışan şairlerimiz başlangıçta, yaşadıkları gerçeği şiire mal etmekten çok, eski kalıpları zorlayarak ya görmek istedikleri gerçeğliği ya da batılı şairlerin kendi dünyalarında gördükleri gerçeğliği anlatmaya çalışmışlardır. Ancak Cumhuriyet'ten sonra sanat ve edebiyatımızda, yaşadığımız hayatın gerçeği, dilimiz ve renklerimiz görünmeye başlar. Ortaya konulan eserlerde "yeni bir hayat" anlayışı, "yeni bir duyuş tarzı" ve "yeni bir insan" ifade edilmeye başlanır, hatta zevk ve düşünce farklılığına rağmen, "yaşama sevinci", bütün bir kuşağın şiirlerinde işlenir.

⁶⁹Sabahattin Eyuboğlu, age., s.446

⁷⁰Sabahattin Eyuboğlu, age., s.453

KAYNAKLAR

- Binyazar, Adnan, “Cumhuriyet Döneminde Eleştiri - Deneme”, *Türk Dili*, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Dili ve Yazını Özel Sayısı, Kasım 1973.
- Eyuboğlu, Sabahattin, (1997), *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, (hzl. Azra Erhat), Cem Yay., İstanbul.
- Eyuboğlu, Sabahattin, (1999), *Mavi ve Kara*, (hzl. Mürşit Balabanlılar), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- Eyuboğlu, Sabahattin; Günyol, Vedat , (1995) *Çağdaş Türk Edebiyatının Kıyıcığında (1956-1960)*, Cem Yay., İstanbul.
- Oktaç, Ahmet, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı*, (1993), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Kurdakul, Şükran, *Şair ve Yazarlar sözlüğü*, (1999), İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

ABSTRACT

Sabahattin Eyuboğlu is one of the writers who try to state their thoughts in the fields of culture, art and literature in the post-Republic period.

In this article, we tried to determine his thoughts over our poetry which is defined as “Turkish Poetry Under the Influence of Europe” , “ New Age Turkish Poetry” or “ Modern Turkish Poetry” , directing to Europe after Tanzimat.

The writer feels the need to remind the basic force creating European Literature, truely, French Literature, which is regarded as example and attraction centre so that the ideas on this matter could be well understood. He states that this basic force is a rational world wiew According to Eyüboğlu, Europe seems to have approached the life, the nature and human being under the influence of this world opinion after Renaissance, and tried to describe and analyze them. The movements appearing in the History of Art and Literature have opened a new window for “Reality”, and brought a new dimension.

Modern Turkish Poetry, developing under the influence of the West enters a new way, in which it has become the mirror of Turkish Reality resulting from the basic force remarked above,

aims to move to consciousness of being nation from religious community

It also tries to open its doors to a new style and content, getting rid of usual rules, makes for the truths of human being and life begins to express the values of culture and art of people, value judgements with a new feeling and thought and above all, enters into nature supplying and arising living pleasure.